



## **Hvor god er dyrevelfærden samlet set? om aggregering af velfærd**

Jensen, Karsten Klint; Sandøe, Peter

*Published in:*  
Vurdering af dyrevelfærd i en husdyrbesætning

*Publication date:*  
2013

*Document version*  
Også kaldet Forlagets PDF

*Citation for published version (APA):*  
Jensen, K. K., & Sandøe, P. (2013). Hvor god er dyrevelfærden samlet set? om aggregering af velfærd. I J. T. Sørensen, H. Houe, T. Rousing, & P. Sandøe (red.), *Vurdering af dyrevelfærd i en husdyrbesætning* (s. 41-49). Center for Bioetik og Risikovurdering. Projektrapport / Center for Bioetik og Risikovurdering Nr. 18

## 5. HVOR GOD ER DYREVELFÆRDEN SAMLET SET? – OM AGGREGERING AF VELFÆRD

Karsten Klint Jensen og Peter Sandøe

Måling eller vurdering af dyrevelfærden i en husdyrbesætning kan være båret af et ønske om at besvare spørgsmål som: Er velfærden i besætningen nu samlet set bedre eller dårligere, end den var på et tidligere tidspunkt? Er velfærden i besætningen samlet set bedre eller dårligere end velfærden i andre besætninger? Hvor god er velfærden vurderet på en skala fra 1 til 10? Er velfærden samlet set acceptabel?

For at kunne svare på sådanne spørgsmål er det, som udtrykket 'samlet set' angiver, nødvendigt at samle de forskellige vurderinger og målinger vedrørende velfærden i besætningen sammen til et samlet udtryk. I nogle situationer vil det være muligt at udtrykke den samlede velfærd i et enkelt tal, men der kan samtidig bag dette ligge vurderinger af forskellige dimensioner af dyrenes velfærd. I alle tilfælde skal forskellige indikatorer samles sammen under en fælles skala. Dette kaldes for *aggregering* af velfærd.

Aggregering af velfærd bygger på en række antagelser, hvoraf mange har værdimæssig karakter eller værdimæssige konsekvenser. I det følgende skal strukturen af aggregering af velfærd belyses med henblik på at tydeliggøre de måletekniske og værdimæssige valg, der er involveret. Det er ikke muligt at undgå til- og fravalg og dermed at gøre sig forskellige antagelser; og disse antagelser præger den information, der kommer ud af aggregeringen. Hvis man skal forstå de konklusioner, der kommer ud af en aggregering, er det derfor nødvendigt at forstå de antagelser, de bygger på.

### **Valg af indikatorer og deres indbyrdes vægtning: en model for dyrevelfærd**

For at kunne måle dyrevelfærd er det nødvendigt at gøre sig klart, hvad velfærd egentlig er for en størrelse. Dyrevelfærd drejer sig om, i hvilken grad et dyr lever et godt liv. Der er imidlertid ikke enighed om, hvad et godt dyreliv er (se også kapitel 1). Deltagerne i diskussionen deler sig mellem tre positioner, hvoraf den ene lægger vægten på, om dyret *oplever* behag og velvære og er fri for negative oplevelser som frygt og smerte, en anden på hvordan dyret fungerer biologisk set, og en tredje (også) lægger vægt på, at dyret lever et *naturligt* liv. Der findes ikke nogen videnskabelig måde, hvorpå det er muligt at afgøre, hvilken position, der er den rigtige. I sidste ende er der tale om et værdibaseret valg. Dette valg må gøres klart for omverdenen, når man forsøger at formidle resultater af velfærdsvurdering.

Både oplevelse af velvære, biologisk fitness/sundhed og graden af naturligt liv forekommer at være mange-dimensionale størrelser, der ikke lader sig måle direkte. Som det er nævnt i de tidligere kapitler, foregår måling af dyrevelfærd i praksis via såkaldte velfærdsindikatorer. Valget af et sæt indikatorer er første og afgørende skridt i, hvad man kan anse for skabelsen af en *model* for velfærd: Det antages, at et givet sæt indikatorer kan give en dækkende afbildning af dyrevelfærden. Der er derfor grund til at være opmærksom på, hvilken opfattelse af velfærd, et givet sæt indikatorer egentlig er udtryk for.

Sociologiske undersøgelser har vist, at eksperter (forskere i dyrevelfærd) og almindelige mennesker ofte forstår noget forskelligt ved velfærd (Lassen, Sandøe & Forkman 2006). Eksperter tager typisk udgangspunkt i en forståelse af dyrevelfærd som oplevet velvære og/eller grad af sundhed, mens almindelige mennesker (også) lægger vægt på naturlighed. Det har vigtige konsekvenser for, hvilke formål der kan tilgodeses med en given måling af velfærd. Hvis en måling foretaget af eksperter for eksempel viser, at dyr holdt under intensive indendørs vilkår har god velfærd, er det sandsynligt, at mange lægfolk ikke vil være overbevist, fordi de forbinder velfærd med fritgående dyr udendørs.

*Dyrevelfærdsprojektet* benytter sig stort set af samme indikatorer som EU-projektet Welfare Quality® (se kapitel 1), men aggregeringen er udviklet på baggrund af selvstændige overvejelser. I Welfare Quality® har man indledningsvis taget udgangspunkt i, at forhold af betydning for et dyrs velfærd kan sammenfattes i fire dimensioner: fodring, opstaldning, sundhedsstatus og udfoldelse af adfærd. Man har så for hver af disse dimensioner (kaldet 'principper') søgt at indkredse nogle kriterier for, hvornår dyret har det godt. Afslutningsvis har man så for hvert kriterium valgt nogle indikatorer, der kan sige noget om, i hvilken grad kriteriet er opfyldt (se kapitel 4). I *Dyrevelfærdsprojektet* sammenfattes dyrevelfærden i et enkelt tal.

Indikatorerne er for begge projekter valgt ud fra den information, de giver om et aspekt af betydning for et dyrs samlede velfærd. Når indikatoren skal gives en vægt i forbindelse med vurderingen af den samlede velfærd, er det nødvendigt at tage stilling til dens bidrag til den samlede velfærd. Det er svært at forestille sig, at det kan gøres uden at underforstå en opfattelse af, hvad velfærd er for en størrelse. I forbindelse med Welfare Quality® blev der ved udvælgelse af indikatorer forsøgt at lave et kompromis mellem de to dominerende opfattelser af velfærd, idet den største vægt dog blev lagt på velfærd forstået som oplevet velvære (Veissier et al. 2011).

De allerfleste indikatorer i såvel *Dyrevelfærdsprojektet* som i Welfare Quality® dækker mulige problemer i form af mangelfuld opfyldelse af fodring, opstaldning, sundhedsstatus eller social adfærd. Ganske vist er en del kriterier formuleret som tilstedeværelse af positive forhold, men målingerne drejer sig ikke desto mindre om mere eller mindre mangelfuld opfyldelse heraf. Det betyder, at god velfærd implicit opfattes som identisk med *fravær af problemer*. Men det kan her indvendes, at positive oplevelser også bidrager til velfærden, og at dette ikke bliver tilgodeset, hvis man kun fokuserer på de negative tilstande.

Det er en ganske udbredt opfattelse i både lovgivning og velfærdsforskning, at god velfærd først og fremmest består i fravær af lidelse. Vi ser som sådan ikke noget problem i, at man forudsætter et bestemt begreb om velfærd. Enhver måling af velfærd må nødvendigvis basere sig på antagelser. Men hvis disse antagelser ikke gøres klare for omverdenen, fratages modtageren mulighed for at fortolke informationen fra velfærdsmålinger i et retmæssigt perspektiv.

Vægtningen af indikatorer er et andet og afgørende skridt i modelleringen af velfærd. Den endelige model af velfærd består således af en beskrivelse af, hvorledes sættet af mulige indikatorværdier for et individ rangordnes. Hermed beskrives det indirekte, hvorledes indikatorerne aggregeres til et samlet udtryk for dyrets velfærd. Afvejninger for eksempel mellem lave og høje værdier af en bestemt indikator eller mellem forskellige indikatorer overlades i såvel Welfare Quality® som i *Dyrevelfærdsprojektet* til såkaldte ekspertpaneler. Vi skal vende tilbage til brugen af ekspertpaneler nedenfor.

#### **Aggregering af velfærd på besætningsniveau: underforståede antagelser**

I det følgende skal vi se nærmere på de tekniske aspekter ved aggregering. Vi skal benytte os af de indsigter, økonomer har vundet i studiet af aggregering af menneskelig velfærd. Som sagt går vi ud fra, at der er valgt et sæt velfærdsindikatorer. Hver indikator beskriver en tilstand, der kan antage forskellige værdier, for eksempel

alvorlig, mindre alvorlig eller ingen halthed hos en malkeko. For at undgå, at tilstande kan tælle dobbelt, bør de valgte indikatorer være indbyrdes uafhængige. Samtidig er idealet, at indikatorerne tilsammen giver et dækkende billede af velfærd.

Det er imidlertid ikke uden problemer. For eksempel kan halthed hos køer både påvirke dyrenes sundhedstilstand og deres emotionelle tilstand, hvis de føler smerte. I Welfare Quality® valgte man, at en indikator kun kan tælle med ét sted, og det kan virke lidt kunstigt, fordi halthed så kun kan lokaliseres under et kriterium. Omvendt gælder det, at hvis begge aspekter skal tælle med, så synes det at kræve, at man kan skelne mellem haltheds sundhedsaspekt og dens emotionelle aspekt, så det samme aspekt ikke tæller med begge steder. I *Dyrevelfærdsprojektet* undgås dette problem, fordi aggregeringen finder sted direkte på indikatorniveau. Men vægtningen skal naturligvis stadig tage hensyn til begge aspekter.

Der kan være forskel på, hvor langt et tidsrum registreringen af indikatorerne dækker, og under alle omstændigheder dækker en velfærdsmåling kun et begrænset tidsudsnit. Der skelnes mellem miljøbaserede/ressourcebaserede dyrevelfærdsindikatorer, som typisk dækker lange perioder, og dyrebaserede indikatorer, som for de direkte dyrebaserede dyrevelfærdsindikatorers vedkommende ofte er øjebliksbilleder, for de sekundære dyrebaserede dyrevelfærdsindikatorer ofte er incidenser – og for begge disse to grupper måles på individ eller gruppeniveau (se kapitel 1). Ved dyrebaserede indikatorer betragtes dette tidsudsnit som en stikprøve, ud fra hvilken der drages konklusioner om besætningens dyrevelfærd til andre tider. Det forudsætter naturligvis, at stikprøven (besøgsdagen og gruppen af dyr) er repræsentativ. Noget tilsvarende gælder, hvis målingerne ikke omfatter alle individer i besætningen, men blot omfatter en del af besætningens dyr. Hvis der generaliseres herfra til hele besætningen, forudsættes det, at stikprøven er repræsentativ.

En række yderligere forudsætninger, der ty-

pisk blot underforstås, bør nævnes. I Welfare Quality® gælder det således, at antallet af dyr i en besætning ikke spiller en rolle i målingen af den samlede velfærd i besætningen. Det er formentlig baseret på en forudsætning om, at den samlede population, man er interesseret i, for eksempel danske grise, er konstant over tid. Men hvis populationen vokser over tid, må det vurderes, hvad ekstra individer betyder for den samlede velfærd. Således har man i danske so-besætninger over tid fået større kuld, mens antallet af søer har holdt sig nogenlunde konstant. Her er der en forskel på, om man interesserer sig for den gennemsnitlige velfærd, eller betragter den samlede velfærd som en totalstørrelse, der afhænger af antallet af individer. Det er således vigtigt at gøre sig klart, hvilken rolle udvikling over tid spiller for målingen, og om den besætning eller population, man er interesseret i, udvikler sig i den pågældende periode.

Nogle yderligere typiske underforståede antagelser er, at dyrenes identitet ikke spiller nogen rolle, kun værdierne af indikatorerne. To sæt indikatorværdier kan beskrive den samme besætning til to forskellige tidspunkter eller to forskellige besætninger. Indikatorværdier er dermed sammenlignelige på tværs af tid og på tværs af besætninger. Endvidere spiller tidspunktet for en måling ikke i sig selv en rolle. To sæt indikatorværdier til to forskellige tidspunkter repræsenterer den samme samlede velfærd, hvis værdierne er de samme i begge sæt. Endelig antages det typisk, at den samlede velfærd i en besætning kan måles uafhængigt af, hvilke andre besætninger der findes, og hvilke forhold der er i dem.

Tankegangen i de økonomiske analyser af aggregering af velfærd er at forudsætte, at der eksisterer en rangordning af indikatorværdier, der baserer sig på en sammenlignende relation: 'Besætning A har en højere samlet velfærd end besætning B'. Vi kender ikke den endelige udformning af denne rangordning, men ved at analysere konsekvenserne af at antage forskellige betingelser, den bør opfylde, får vi noget at vide om dens generelle form, altså hvordan besætnings samlede velfærd mere præcist kan

sammenlignes. Vi skal se på antagelser, som er gjort i *Dyrevelværdprojektet*, hvoraf nogle også er gældende for Welfare Quality®.

#### Aggregering af velfærd på besætningsniveau: underforstået additivitet

Med en model af velfærd baseret på  $k$  indikatorer ser tilstanden i en besætning med  $n$  individer ud som vist i tabel 5.1. Hver celle rummer værdien af en given indikator for et givent individ.

I både *Dyrevelværdprojektet* og Welfare Quality® gælder det, at vi i de fleste tilfælde ikke kender indikatorværdierne fordeling på individer. Det vil sige, at for en given indikator  $j$  kender man typisk blot prævalensen af hver af de mulige værdier, den kan antage. Det betyder, at man for ethvert individ  $i$  ikke ved, hvad dets situation er, det vil sige, hvilke indikatorværdier der gælder for det, og dermed hvilken velfærd, det har. Det skyldes først og fremmest praktiske begrænsninger. Men det får værdimæssige konsekvenser.

I *Dyrevelværdprojektet* aggregeres direkte op fra indikatorerne. I Welfare Quality® er aggregeringen indirekte, forstået på den måde, at der først aggregeres op fra indikatorer til kriterier og derefter fra kriterier til principper, og til sidst placeres besætningen i en af fire kategorier spændende fra 'excellent' til 'not classified'.

I *Dyrevelværdprojektet* antages det, at den samlede velfærd er en voksende funktion af prævalensen af indikatorværdier. Mere præcist udtrykt gælder det for alle indikatorer  $j$  (fra 1 til  $k$ ), at hvis to målinger er identiske med hensyn til de øvrige indikatorer, men måling A er bedre på indikator  $j$  end måling B (det vil sige, A har mindre prævalens af et givent problem end B), så er den samlede velfærd bedre i A end i B. Der er en tilsvarende antagelse i Welfare Quality® på kriterieniveau (Botreau et al. 2008), men den gælder formentlig også på indikatorniveau.

Det forekommer at være en rimelig antagelse. Men det må gøres klart, at den beror på, at de enkelte indikatorer bidrager til den samlede velfærd uafhængigt af hinanden. Hvis bidraget fra indikator  $j$  kan gå fra positivt til neutralt eller negativt, afhængigt af hvilke værdier der er for andre indikatorer, holder antagelsen ikke. Antagelsen har imidlertid væsentlige konsekvenser, hvilket kan ses intuitivt ved at betragte følgende eksempel: De to besætninger har samme prævalens af problemer for både indikator 1 og indikator 2. Dermed er den samlede velfærd ifølge antagelsen lige god i de to besætninger. Man kunne imidlertid hævde, at den samlede velfærd i besætning B er dårligere end i besætning A. Det kunne begrundes ved at sige, at et individ, der scorer dårligt på to indikatorer, bør vægte relativt set tungere end to individer, der hver scorer dårligt på en indikator. Man kan na-

**Tabel 5.1.** Model af velfærd baseret på  $k$  indikatorer i en besætning med  $n$  individer

	Indikator 1	Indikator 2	...	Indikator $j$	...	Indikator $k$
Individ 1	$x_{11}$	$x_{12}$	...	$x_{1j}$	...	$x_{1k}$
Individ 2	$x_{21}$	$x_{22}$	...	$x_{2j}$	...	$x_{2k}$
...	...	...	...	...	...	...
Individ $i$	$x_{i1}$	$x_{i2}$	...	$x_{ij}$	...	$x_{ik}$
...	...	...	...	...	...	...
Individ $n$	$x_{n1}$	$x_{n2}$	....	$x_{nj}$	...	$x_{nk}$

**Tabel 5.2.** Eksempel på to individer i to besætninger som i *Dyrevelfærdsprojektet* giver samme bidrag til en velfærdsvurdering

Besætning A				Besætning B		
	Indikator 1	Indikator 2			Indikator 1	Indikator 2
Individ 1	God	Dårlig		Individ 1	God	God
Individ 2	Dårlig	God		Individ 2	Dårlig	Dårlig

turligvis også hævde, at de samlet set bør vægte det samme. Pointen er, når vi ikke kender fordelingen på individer, mister vi muligheden for at give særlig vægt til de dårligst stillede individer. Mere generelt er det kun summen af problemer, der kommer til at tælle, ikke deres fordeling.

Individperspektivet er dog stadig vigtigt af etiske grunde. Det er naturligt at antage, hvad der svarer til en Pareto betingelse, som det kendes fra økonomi: Hvis et (hvilket som helst) individ har højere velfærd i A end i B (det vil sige, scorer bedre på mindst en indikatorværdi, mens de øvrige værdier er identiske), og alle andre individer har samme velfærd i A og B, så har A samlet set højere velfærd. Det indebærer, at den samlede velfærd er en voksende funktion af individuel velfærd.

Tilsammen har de to antagelser en vigtig konsekvens. Det kan vises, at kun addition kan opfylde de to antagelser samtidig.<sup>2</sup> Med andre ord er konsekvensen, at individuel velfærd består af en vægtet sum af velfærdsbidragene fra hver enkelt indikator, at velfærdsbidraget samlet set for en indikator er en vægtet sum af dens velfærdsbidrag til hvert af individerne, og at velfærden samlet set kan beskrives som summen af individernes velfærd eller som summen af de samlede velfærdsbidrag fra hver af indikatorerne. Vægtene udtrykker, hvor meget en indikatorværdi bidrager til den samlede velfærd for besætningen.

Det er på baggrund af disse antagelser rimeligt at fortolke den samlede velfærd i *Dyrevelfærdsprojektet* som et udtryk for *omfanget af problemer*. Denne tolkning er i god overensstemmelse med at betragte god velfærd som fravær af problemer og dermed grader af dårlig velfærd som tilstedeværelsen af flere eller færre problemer. Det er jo endvidere antaget, at disse problemer kan vurderes uafhængigt af hinanden. Når man så tilføjer antagelsen om, at et individs bidrag til den samlede velfærd kan vurderes uafhængigt af andre individers bidrag (hvilket er en rimelig teoretisk antagelse, selv om vi ikke kender de individuelle bidrag), så bliver konsekvensen, at hver 'celle' bidrager selvstændigt til den samlede velfærd. Se faktablad, side 63-64 for en beskrivelse af, hvordan det er udført i praksis.

I Welfare Quality® gøres det ikke eksplicit, hvordan den samlede velfærd afhænger af individuel velfærd. I aggregeringen ønsker man imidlertid at give særlig vægt til de dårligst stillede individer. Men i realiteten er der ikke kendskab til individernes situation. Så det er ikke klart, hvordan der kan gives særlig vægt til bestemte individer. Hvad der sker i praksis er, at større prævalens af et problem vægtes relativt set tungere end mindre prævalens – for eksempel vægtes 40 % halte køer mere end dobbelt så meget som 20 % halte køer. Men denne vægtning strider mod kombinationen af de to antagelser, fordi 20 % halte køer vægtes mere, når de er sammen med 20 % andre, end når de står alene.

2 I den tekniske jargon: rangordningen er 'crosscutting separable' (Broome 1991) og ifølge et teorem af Gorman (1968) dermed additivt separabel.



### Fastlæggelse af vægte

Så langt har vi fået et teoretisk argument for, at en given indikatorværdi for et individ bidrager additivt til den samlede velfærd. Men hvordan finder vi ud af, hvilken vægt den har? Der er både tale om at bestemme, hvilken vægt den har i forhold til andre grader af samme indikator (for eksempel hvor meget vægter alvorlig halvhed i forhold til mindre alvorlig halvhed?), men også hvilken vægt den har i forhold til andre indikatorer (for eksempel hvor meget vægter alvorlig halvhed i forhold til begrænset adgang til vand?).

Der benyttes ofte såkaldte ekspertpaneler til at fastlægge vægtene i aggregering. Det gælder både i Welfare Quality® og *Dyrevelfærdsprojektet*. Ordet 'ekspert' skal dog tages med et gran salt. Der findes ikke umiddelbart nogen ekspertise i at fastlægge vægtene. Ganske vist kan overvejelser vedrørende smerter siges at være relevante for en del vægte, og her kan forskellige velfærdsforskere siges at repræsentere en vis ekspertise. Men i sidste ende drejer det sig ikke om omfanget af smerte i sig selv, men hvilken vægt smerten bør tillægges i dyrets liv. Denne vægtning beror på en forståelse af, hvad der gør et liv godt, og her besidder velfærdsforskere ikke særlige kompetencer.

Der kan endvidere indgå etiske vægte i en aggregering. I *Dyrevelfærdsprojektet* er der ganske vist som nævnt ikke mulighed for at vægte ud fra fordelingsmæssige hensyn, så der tages særligt hensyn til de dårligst stillede individer; men under andre betingelser kunne det være en mulighed. Og her besidder dyrevelfærdsforskere heller ingen særlig ekspertise. Måske har velfærdsforskere et fortrin i kraft af deres faglige kendskab til dyrenes forhold; men på den anden side er de måske også præget af faglig bias i deres vægtning.

Der er imidlertid begrænset viden om, hvorvidt eksperter vægter anderledes end lægfolk, og hvilken variation der i det hele taget er i vægtninger. Så det kunne være interessant at få dette forhold bedre belyst. Der er heller ikke den store erfaring med metoder til at fastlægge

vægtene. Teoretisk set bør vægtene bestemmes ud fra sammenligninger af mulige distributioner af problemer. Men denne øvelse opfattes af mange som værende for kompliceret. I stedet forsøges der med mere simple spørgsmål til panelerne, hvilket på den ene side gør det nemmere at få resultater, men samtidig tilføjes yderligere, strengt taget unødvendige antagelser til aggregeringen. Men som sagt er der ikke meget erfaring i forhold til at vurdere validiteten og robustheden af panelernes vurderinger.

### Hvordan trækkes grænsen mellem acceptabel og uacceptabel velfærd?

I en kontekst, der overordnet set måler den samlede velfærd i termer af omfanget af problemer, bliver spørgsmålet om grænsen mellem acceptabelt og uacceptabelt til et spørgsmål om, hvor mange dyr der må have problemer, og om hvor alvorlige disse problemer må være. Den indbyrdes vægtning af problemernes alvorlighed influerer naturligvis på dette.

En model består i at koncentrere sig om de alvorligste problemer. Man kan definere en grænse, hvor kun problemer med en alvorlighed over denne grænse indgår i bestemmelsen af, hvad der er uacceptabelt. Herefter kan man så bestemme, hvor mange dyr der må være under denne grænse. Det mest restriktive er naturligvis at sætte grænsen ved blot et dyr. Hermed beskyttes hvert enkelt individ mod at falde under grænsen for, hvad der er acceptabelt. Man kunne også forestille sig, at det er acceptabelt, at op til  $x$  % individer falder under grænsen, mens flere end  $x$  % individer betragtes som uacceptabelt.

En anden model er at lade alle problemer tælle med og derefter definere en grænse for, hvilket gennemsnit der er acceptabelt. Grænsen bestemmes som et produkt af antal dyr og alvorligheden af deres problemer. Det er klart, at disse gennemsnitstal på sin side er afhængige af, hvorledes de indbyrdes vægte fastlægges.

Disse måder at håndtere grænsen mellem acceptabelt og uacceptabelt kan ses i sammenhæng med forskellige måder at håndtere

dyrevelfærd på. Vi vil skelne mellem den *rettighedsbaserede* og den *målsætningsbaserede* måde at håndtere velfærd på. Den første lægger vægten på beskyttelsen af det enkelte individ mod dårlig velfærd, mens den anden lægger vægten på at minimere velfærdsproblemerne i den samlede population af dyr.

Dyreværnsloven og regulering af dyrevelfærd har traditionelt været baseret på den rettighedsbaserede tankegang. Dyreværnsloven præciserer indledningsvis helt generelt om alle former for dyrehold, at der skal drages omsorg for dyr og at de skal beskyttes mod "smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe". Man kan sige, at loven specificerer såvel *positive* som *negative* rettigheder.

De negative rettigheder giver sig til kende i en række *forbud*, altså ting man ikke må gøre mod dyr, herunder en række restriktioner på hvordan forskellige former for håndtering udføres. De positive rettigheder foreskriver den *omsorg, dyrene har krav på*, og som den, der holder dyr, har pligt til at tilvejebringe: de skal holdes, så deres "fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov" tilgodeses.

Loven lægger op til, at hvert enkelt dyr skal behandles "forsvarligt". Hvis et dyr behandles uforsvarligt, kan forholdet meldes til politiet. I mindre grove tilfælde kan myndighederne udstede påbud. I grove tilfælde kan den ansvarlige straffes med bøde eller i tilfælde af egentlig mishandling med fængsel.

Problemet med at skelne mellem et acceptabelt og et uacceptabelt niveau af velfærd rejser sig således inden for den rettighedsbaserede tankegang som et spørgsmål om, hvornår et dyr behandles forsvarligt, og hvornår det behandles uforsvarligt. Loven er ikke i sig selv særlig præcis herom, og det er jo et felt, hvor retsopfattelsen ændrer sig over tid som følge af den generelle samfundsudvikling og de økonomiske og tekniske muligheder.

Det principielle er imidlertid, at det enkelte dyr har krav på et vist minimum af velfærd, hvilket

giver sig til kende ved, at de bekendtgørelser, der præciserer forsvarligt dyrehold, fastlægger en række *mindstekrav* af forskellig art, for eksempel vedrørende håndtering af sygdom og husning. Sådanne krav kan siges at yde det enkelte dyr en beskyttelse, og det er da også begrebet *beskyttelse*, der bruges i love og bekendtgørelser. Loven pålægger derimod ikke den, der holder dyr, at maksimere dyrenes velfærd eller at minimere velfærdsproblemerne, hvilket ville være at pålægge vedkommende en målsætning.

Denne målsætningsbaserede tilgang ser på den totale population og interesserer sig for *omfanget* af velfærdsproblemerne. Der opstilles en *målsætning* i henseende til velfærd, såsom at minimere antallet af bestemte typer alvorlige velfærdsproblemer. For at dette skal kunne fungere, er det nødvendigt, at problemerne er nemme at konstatere og overvåge.

Problemet med at skelne mellem et acceptabelt og et uacceptabelt niveau af velfærd rejser sig her som et spørgsmål om, hvad der er et acceptabelt niveau i en besætning. I det simple tilfælde, hvor man kun ser på en type velfærdsproblem, vil grænsen for det acceptable kunne være en vis prævalens af problemet i en besætning. Hvis man ser på flere alvorlighedsgrader af samme problem eller på problemer af forskellig art, vil grænsen kunne bestemmes som udbredelse af problemerne vægtet med deres alvorlighed. Her bliver der således et *trade-off mellem udbredelse og alvorlighed*. I stedet for at interessere sig for krænkelse af enkeltstående individer er den målsætningsbaserede tankegang rettet mod effektivitet i form af at koncentrere ressourcerne om at reducere omfanget af udbredte og/eller alvorlige problemer. Hvor kerneordet for den rettighedsbaserede tankegang er *uforsvarlig behandling af et dyr*, er kerneordet for den målsætningsbaserede tankegang *problembesætninger*.

Man kan sige, at den målsætningsbaserede tankegang med sit grænseværdiprincip accepterer en vis udbredelse af velfærdsproblemer. Det er naturligvis uacceptabelt set fra en rettighedsbaseret synsvinkel. På den anden side kan også



den rettighedsbaserede model i praksis blive tvunget til at acceptere en vis udbredelse af velfærdsproblemer, fordi det er vanskeligt at overvåge alle besætninger og i øvrigt ofte svært at løfte bevisbyrden, når krænkelser skal retsforfølges.

Den målsætningsbaserede tankegang er således udtryk for, at retsforfølgelse anses for et utilstrækkeligt og ineffektivt middel til at forfølge målsætningen. I stedet vil man hellere motivere husdyrbrugerne til at arbejde med på målsætningen.

Der er en anden grund til at motivere husdyrbrugerne, nemlig at det er veldokumenteret, at husdyrbrugerens management har stor indflydelse på velfærden i besætningen. Mens det er relativt enkelt at sikre standarder for opstaldning og de andre rammer, dyrene holdes under, er det mere kompliceret at sikre standarder for forsvarlig management alene ud fra truslen om sanktioner.

Den målsætningsbaserede tankegang lægger altså op til en anden reguleringssanktion end retsforfølgelse. Man ønsker at overvåge besætningerne med henblik på at identificere problembesætningerne. Problembesætninger kommer under skærpet overvågning og påbydes at udarbejde en handlingsplan for at reducere problemerne til et acceptabelt niveau.

Modellen for denne reguleringsform findes i lovgivningen vedrørende overvågning af trædepudesvidninger hos slagtekyllinger og i de forskellige salmonellaovervågninger. Den er endvidere blevet anbefalet af en arbejdsgruppe under Justitsministeriet vedrørende skuldarsår hos søer. Den kobler sig naturligt til den øgede brug af egenkontrolprincipper.

I *Dyrevelværdsprojektet* har vi lagt vægt på at identificere velfærdsproblemer på besætningsniveau og at se indgreb over for problemer som et samspil mellem myndigheder og husdyrbruger. Dermed lægger *Dyrevelværdsprojektet* sig i høj grad op ad den målsætningsbaserede tankegang.

## Afsluttende diskussion

For at kunne vurdere, om en given måling af dyrevelfærd på besætningsniveau er egnet til at besvare et givet spørgsmål, og for i det hele taget at kunne vurdere resultatet, er det afgørende, at principperne for aggregeringen præsenteres klart og overskueligt. Welfare Quality®'s scoringsmodel forsømmer i nogen grad at gøre dette, og den kommer samtidig til delvis at fremstå som misvisende.

Welfare Quality® giver således afkald på at måle velfærden for hvert enkelt individ, uden at dette gøres helt klart. Det sker som sagt, fordi der ikke er information tilgængelig til at gøre det. Men det har den konsekvens, at aggregering af velfærd *ikke* opfattes, som det normalt gør i den etiske litteratur om menneskevelfærd, nemlig som aggregering af individers velfærd. Således afskærer man sig også fra en diskussion af *fordelingen af velfærd mellem individer*, der normalt opfattes som det centrale etiske problem i forbindelse med aggregering af velfærd.

Welfare Quality®'s scoringssystem hævder ikke desto mindre at give særlig vægt til de dårligst stillede dyr. Men i realiteten sker der en vurdering af *fordelingen af kriterieværdier på tværs af individer*. Her tillægges tilstande, der samlet set er dårlige, af etiske grunde relativt højere vægte end tilstande, der samlet set er mindre dårlige. Men det fremstår uklart, hvordan der her skelnes mellem, hvor alvorligt et problem er for dyret og hvilken vægt, det etisk set har. Resultatet er under alle omstændigheder, at den dårlige tilstand tildeles en særlig vægt, men herved sker der *ikke* en særlig beskyttelse af det dårligst stillede *individ*.

Som nævnt benytter *Dyrevelværdsprojektet* sig af en model, der fokuserer på størrelsen af problemer ved at benytte sig af vægtede summer (se faktablad side 63-64, der beskriver modellen). Dette princip er relativt enkelt at forstå, og det er primært motiveret af, at der mangler information til at kunne vurdere individernes samlede velfærd. Endvidere kan de anvendte vægte nemt præsenteres for omverdenen. Enhver kan således forsøge sig med sine egne

vægte og dermed teste, hvor robuste resultaterne er over for ændrede vægte.

### Referencer

Botreau R, Capdeville J, Perny P & Veissier I (2008). Multicriteria evaluation of animal welfare at farm level; an application to MCDA methodologies. *Foundations of Computing and Decision Sciences* 33, 287-316.

Broome J (1991). *Weighing goods: Equality, uncertainty and time*. Blackwell, Oxford UK.

Gorman WM (1968). The structure of utility functions. *Review of Economic Studies* 35, 367-390.

Lassen J, Sandøe P & Forkman B (2006). Happy pigs are dirty! Conflicting perspectives on animal welfare. *Livestock Science* 103, 221-230.

Veissier I, Jensen KK, Botreau R & Sandøe P (2011). Highlighting ethical decisions underlying the scoring of animal welfare in the Welfare Quality® scheme. *Animal Welfare* 20, 89-101.

# VURDERING AF DYREVELFÆRD I EN HUSDYRBESÆTNING



**Redaktører:**  
Jan Tind Sørensen  
Hans Houe  
Tine Rousing  
Peter Sandøe

**CENTER FOR BIOETIK OG RISIKOVURDERING**

# PROJEKTRAPPORT

## VURDERING AF DYREVELFÆRD I EN HUSDYRBESÆTNING

**Redaktører:**

**Jan Tind Sørensen**

**Hans Houe**

**Tine Rousing**

**Peter Sandøe**

# VURDERING AF DYREVELFÆRD I EN HUSDYRBESÆTNING

© Center for Bioetik og Risikovurdering  
Projektrapport 18

## Redaktion

Jan Tind Sørensen, Hans Houe,  
Tine Rousing, Peter Sandøe  
Teknisk redaktør: Geir Tveit  
Rapportserieredaktører:  
Geir Tveit og Peter Sandøe

## Forfattere

Sine Norlander Andreassen<sup>2</sup>,  
Inger Anneberg<sup>1</sup>, Björn Forkman<sup>2</sup>,  
Hans Houe<sup>2</sup>, Karsten Klint Jensen<sup>3</sup>,  
Kristian Knage-Rasmussen<sup>1</sup>,  
Nina Otten<sup>2</sup>, Tine Rousing<sup>1</sup>,  
Peter Sandøe<sup>2,3</sup>, Jan Tind Sørensen<sup>1</sup>  
Peter T. Thomsen<sup>1</sup>, Mette Vaarst<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Institut for Husdyrvidenskab, Aarhus Universitet

<sup>2</sup> Institut for Produktionsdyr og Heste,  
Københavns Universitet

<sup>3</sup> Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi,  
Københavns Universitet

Grafisk design: Oktan, Peter Waldorph

Tryk: Rosendahls

Foto side 6, 14, 40 og 62: Colourbox

Foto side 21, 28, 50 og forside: Inger Anneberg

Center for Bioetik og Risikovurdering  
Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi  
Københavns Universitet  
Rolighedsvej 25  
1958 Frederiksberg C

# INDHOLD

1. Vurdering af dyrevelfærd i en husdyrbesætning.  
Hvad er det og hvem har glæde af det? / **7**
2. Vurdering af dyrevelfærden baseret på besøg i den enkelte besætning / **15**
3. Kan velfærden vurderes uden at besøge besætningen? / **23**
4. Vurdering af dyrevelfærd på besætningsniveau  
– kan det gøres enklere end i Welfare Quality®? / **31**
5. Hvor god er dyrevelfærden samlet set?  
– Om aggregering af velfærd / **41**
6. Velfærdslovgivning og velfærdsvurderinger  
– i myndighedernes hænder / **51**
7. Faktablad: Fra velfærdsmålinger til velfærdsvurdering / **63**